

FN:S BARNKONVENTION UR ETT KLARSPRÅKSPERSPEKTIV

av

Linn Ahlqvist

Uppsatsen behandlar översättning av internationella överenskommelser. Den svenska översättningen av *FN:s konvention för barnets rättigheter* granskas och jämförs med den engelska originaltexten. Syftet är att undersöka om texten uppfyller de kriterier för ett klart och enkelt myndighetsspråk som har utarbetats på uppdrag av regeringen. De språkliga drag som har granskats är främst ordvalet, men även i viss mån meningsbyggnaden. Resultatet visar att den svenska översättningen endast i vissa avseenden uppfyller dessa kriterier.

Magisteruppsats (10p) i engelska med inriktning på översättning

Stockholms universitet

Vårterminen 2004

Handledare: Gunnel Melchers

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Syfte.....	3
1.2 Material.....	3
1.3 Innehåll och metod	4
2. Översättning ur ett klarspråksperspektiv	5
2.1 Vad är klarspråk?.....	5
2.2 Att översätta internationella överenskommelser	6
2.3 Översättningsmetoden för barnkonventionen.....	8
2.4 Textens funktion.....	9
3. Analys av den svenska översättningen	12
3.1 Kulturell kontext.....	12
3.1.1 Genre	12
3.1.2 Textsyfte.....	12
3.1.3 Diskurs.....	12
3.1.4 Verksamhet och deltagare	13
3.1.5 Översättningsstrategi	14
3.2 Språklig analys	15
3.2.1 Textuell nivå.....	15
3.2.2 Syntaktisk nivå	166
3.2.3 Lexikal nivå.....	17
4. Klarspråksundersökningen.....	19
4.1 Ord och form	19
4.1.1 Ord från Svarta listan.....	19
4.1.2 Verb	20
4.1.3 Substantiv	22
4.1.4 Adverb	24
4.1.5 Prepositioner.....	25
4.1.6 Pronomen.....	26
4.2 Meningsbyggnad och syntaktiska val.....	28
4.2.1 Punktregeln.....	28
4.2.2 Ordföljd	29
5. Avslutning	31
Summary in English (saknas här)	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Bibliografi	33

1. Inledning

1.1 Syfte

En text om barn och för barn, riktar den sig också till barn? Något tillspetsat skulle man kunna säga att detta är syftet med min uppsats. Jag har för avsikt att ur klarspråksperspektiv granska ordvalet och även i någon mån meningsbyggnaden i den svenska översättningen av den engelska originalversionen av *FN:s konvention om barnets rättigheter*, häranefter kallad barnkonventionen. Utgångspunkten är att en översättare av juridiska texter som denna alltid skall ha som målsättning att skriva så enkel svenska som möjligt, givetvis utan att göra avkall på innehållet. Det är möjligt, i motsats till vad många tycks tro och anse! Jag menar också att det är särskilt viktigt att skriva enkelt och begripligt i just det här fallet med tanke på konventionens målgrupp.

1.2 Material

Det material som ligger till grund för uppsatsen är den engelska originalversionen *The UN Convention on the Rights of the Child* och den svenska översättningen *FN:s konvention om barnets rättigheter*. Dessa texter finns utgivna i publikationen *Sveriges internationella överenskommelser (SÖ)*, som tidigare hette *Sveriges överenskommelser med främmande makter*. Det bör nämnas att den engelska texten är en av sex originalversioner av konventionen. Alla de texter som avfattas på FN:s sex officiella språk (arabiska, engelska, franska, kinesiska, ryska och spanska) är att betrakta som likvärdiga originaltexter med samma juridiska status. De översättningar som sedan görs till övriga språk skall således anses vara just översättningar och ingenting annat. I Sverige är det dock den svenska översättningen som är rättsligt bindande.

1.3 Innehåll och metod

Uppsatsen inleds med ett avsnitt som kortfattat behandlar dels begreppet klarspråk, dels översättning av den typ av text som barnkonventionen tillhör. Där diskuteras även textens funktion och med vilken specifik metod eller princip den svenska översättningen har tagits fram. Därefter följer en fristående analys av den svenska texten, utan någon jämförelse med förlagan. Analysen är uppdelad i två delar. I den första granskas textens kulturella kontext såsom målgrupp, syfte, diskurs och så vidare. Nästa del återger den språkliga analysen av texten, både när det gäller syntax och ordval. I nästa avsnitt följer så själva granskningen av översättningen ur ett klarspråksperspektiv. Tonvikten läggs på ordvalet, men jag tar även upp några aspekter som snarare faller under kategorin meningsbyggnad. Av utrymmesskäl har det inte varit möjligt att granska samtliga språkliga nivåer av texten och därför har jag valt att i första hand begränsa mig till ordvalet. De två syntaktiska aspekter som tas upp är punktregeln och ordföljden. Jag vill nämna något om dessa två drag i texten därför att de är mycket intressanta ur klarspråkssynpunkt. Granskningen illustreras med exempel från både källtexten och måltexten.

I analysen ingår ett antal beräkningar på exempelvis ordlängd, fundamentlängd och förekomsten av olika typer av substantiv. Procentandelen långord har jag tagit fram genom att räkna antalet sådana ord (fler än sex bokstäver), dividera summan med textens totala antal ord och därefter multiplicera med 100. Samma tillvägagångssätt har använts för att räkna ut övriga procentangivelser, såsom de för verbalsubstantiven och de sammansatta substantiven. Fundamentslängden och den genomsnittliga andelen bisatser har beräknats genom att räkna antal ord i varje fundament respektive alla bisatser och därefter dividera de summorna med det totala antalet meningar i texten.

2. Översättning ur ett klarspråksperspektiv

2.1 Vad är klarspråk?

Klarspråksgruppen bildades 1993 på initiativ av regeringen med uppdrag att främja språkvårdsaktiviteter hos myndigheterna. Det fanns, och finns fortfarande, ett stort behov av att förenkla språket i författningar och andra offentliga texter. Syftet med arbetet är att ”kommunikationen mellan myndigheter och medborgaren ska fungera; det ökar rättssäkerheten och effektiviteten i myndighetsutövningen och det främjar demokratin” (Ehrenberg-Sundin, 1993: 200). Vad är då klarspråk? Enligt Klarspråksgruppens egen definition (Klarspråksgruppen 2004) är det bland annat att:

- skriva för läsaren
- noga planera och strukturera innehållet
- vara så personlig som sammanhanget tillåter
- använda aktiva verbformer när det går
- använda begripliga ord
- följa *Myndigheternas skrivregler*

Inom Europeiska unionen har klarspråksarbetet fått stor genomslagskraft, även om det fortfarande finns mycket kvar att förbättra. Delegationen för översättning av EG:s regelverk har gett ut en skrift med namnet *Anvisningar för översättningsarbetet*, i vilken man betonar att översättningarna skall ”uttrycka textens innehåll på ett så ledigt och begripligt sätt som möjligt” (1995: 6). De traktatöversättare på Utrikesdepartementet som arbetar med att översätta FN:s konventioner och liknande texter använder sig bland annat av de anvisningar som kommer från EU. Eftersom svenska inte är ett officiellt språk inom FN

finns det heller inga regler för hur de svenska översättningarna skall se ut, och av den anledningen har man stor hjälp av just anvisningarna för EU-översättare.

2.2 Att översätta internationella överenskommelser

FN:s konvention om barnets rättigheter ratificerades av Sverige 1990. När ett land ratificerar en internationell överenskommelse, en traktat, innebär det att regeringen godkänner texten och att den blir ”folkrättsligt bindande för den ratificerande staten från den tidpunkt då den enligt sin ordalydelse träder i kraft” (Nationalencyklopedin 2004). Det finns två tillvägagångssätt för att införliva dessa texter i svensk lagstiftning: inkorporering och transformering. Det förstnämnda innebär att den autentiska, dvs. oftast engelska, texten blir direkt gällande i Sverige. Vid transformering finns det två metoder som kan användas. Antingen översätts originaltexten till svenska och införlivas därefter i den nationella lagstiftningen eller också omarbetas originalet till en svensk författningstext. Översättningsmetoden har alltså tillämpats då barnkonventionen ratificerades. Denna så kallade traktatöversättning ombesörjs av de översättare som är anställda på Utrikesdepartementets språkenhet. Vem eller vilka personer som har översatt barnkonventionen framgår inte av själva texten, utan endast UD står som avsändare.

Harriet Nordbäck Linder, som var en av de första traktatöversättarna som anställdes på UD 1973, skrev 1990 en artikel om just detta ämne i tidskriften *Språkvård*. Där diskuterar hon vad som är specifikt för denna typ av översättning och vilka problem översättaren kan tänkas stöta på. En fråga som uppstår är vilken av de olika autentiska versionerna man bör utgå från. FN:s konventioner författas som sagt på alla de sex språk som är officiella inom organisationen. Enligt både Harriet Nordbäck Linders artikel och Bo Löfgren

(personlig kommunikation, 6 april 2004), som är auktoriserad translator och anställd som traktatöversättare på UD, är det i första hand den engelska texten som man arbetar utifrån, men man konsulterar dessutom alltid den franska versionen. Även andra språkversioner, som den norska och danska, kan vara till hjälp under översättningsarbetet. Detta gäller särskilt i de fall då den engelska texten är oklar.

När det gäller de särdrag och speciella svårigheter som är aktuella vid traktatöversättning nämner Nordbäck Linder bland annat de långa meningarna som inte bör delas upp och även de långa satser som ofta förekommer. De specifika traktattermerna utgör också ett problem för översättaren. Intressant i klarspråkssammanhang är att Nordbäck Linder betonar vikten av ”god translatorssed”. Hon skriver nämligen: ”... om originaltexten är oklart hållen, måste också översättningen vara det. Det dunkelt sagda är kanske det dunkelt tänkta och måste alltså bli det dunkelt översatta...” (1990: 14). Att skriva oklart är just det som man inom klarspråksarbetet försöker motverka, men i traktatsammanhang är det alltså nödvändigt att bevara originalets eventuella oklarheter även i den svenska översättningen. Detta är typiskt för genren: en juridisk text är ofta skriven på ett sätt som medger tolkning och den kan därmed kännas abstrakt och otydlig.

Oklarheten gäller i synnerhet för konventioner av olika slag. Dessa är universella texter som skall tillämpas i vitt skilda delar av världen. Marianne Garre (1999: 197) behandlar detta problem och betonar dessutom att en text av den här typen måste vara utformad på ett sätt som gör att den fungerar under många år. En internationell överenskommelse måste med andra ord vara både universell och tidlös, vilket många gånger gör översättningsarbetet komplicerat. Att översätta traktattexter kräver följaktligen oerhört mycket av översättaren, både när det gäller språklig och juridisk kompetens.

2.3 Översättningsmetoden för barnkonventionen

Barnkonventionen har, i likhet med andra texter av samma typ, inte översatts med hjälp av någon uttalad översättningsprincip eller metod, vilket givetvis inte betyder att en sådan inte kan sägas föreligga. De val som översättaren gör under arbetets gång utgör sammantaget ett slags metod, även om detta många gånger sker omedvetet och utan att översättaren själv över huvud taget har funderat över det.

Rent generellt kan man konstatera att juridiska översättningar av tradition är mycket trogna sina original. Häri ligger själva konflikten mellan klarspråksambitionerna och en önskan att i så hög grad som möjligt följa källtextens utformning. I många år har just trohet mot originalet varit den juridiska översättarens främsta ledstjärna. Den översättningsprincip som har varit rådande är Eugene A. Nidas formella ekvivalens, där budskapet och formen är det primära (1964: 159). I hög grad är det just denna formella ekvivalens som kan skönjas även i den svenska översättningen av barnkonventionen, till exempel när det gäller meningsbyggnaden. Jag tänker då i första hand på punktregeln, som är ett tydligt exempel på att originalets form går före en idiomatisk översättning. Motsatsen till formell ekvivalens är den dynamiska ekvivalensen, som betonar att effekten på läsaren skall vara densamma för både original och översättning. Här finns dock en risk att översättningen blir så fri att andra tolkningar av texten kan uppstå, vilket givetvis inte får ske när det är fråga om lagtexter.

Kravet på formell ekvivalens är dock på väg att luckras upp även när det gäller juridiska texter. Under senare år har klarspråksarbetet i olika länder lett till att sättet att se på översättningar har börjat förändras. Trenden går mot att större vikt läggs vid att översättningen skall fungera väl på målspråket. Per automatik minskar då kravet på en absolut formell ekvivalens, eftersom det

alltid handlar om att göra ett slags avvägning mellan dessa två motpoler. Även inom FN har en förändring skett på detta område. Om detta skriver Susan Šarčević (1997: 16):

Today UN *Instructions for translators* appear to take a more liberal approach by admitting that 'there is always room for the exercise of stylistic judgment in the case of draft resolutions, treaties and other legal texts, or technical texts;' however, the final conclusion is that 'fidelity to the original text must be the first consideration'.

Den översättningsprincip som beskrivs här ger dock inte översättaren särskilt mycket utrymme att förenkla en text vars original kanske tycks onödigt komplicerat. Andemeningen är att det är tillåtet att göra förändringar så länge dessa inte påverkar troheten mot originalet. Sådana små förändringar är dessvärre inte särskilt betydelsefulla när det gäller att anpassa en text till klarspråkskriterierna.

2.4 Textens funktion

Valet av översättningsprincip hänger nära samman med den funktion som källtexten, och därmed måltexten, har. Detta är av största betydelse just för juridiska texter. Garre påpekar vikten av att översättaren har textens funktion för ögonen under arbetets gång: "There is no doubt that this consideration is extremely relevant both for the translation process and the product but also for the legal reading of the text" (1999: 122). En juridisk text, exempelvis en traktattext av det slag som barnkonventionen tillhör, måste ha samma funktion på samtliga språk som den översätts till, vilket är en avgörande orsak till att det fortfarande ganska stränga kravet på formell ekvivalens lever kvar. En person

som läser barnkonventionen på svenska skall uppfatta den på samma sätt som en person som läser den på ryska, japanska eller portugisiska. Översättaren har därför en mycket svår balansgång att gå i sin strävan efter att skriva en text som fungerar väl på målspråket, men som samtidigt uppfyller kraven på trohet mot originalet. En bestämning av textens funktion kan därför vara till stor hjälp för den som ställs inför en sådan situation.

Barnkonventionens syfte är delvis informativt. Texten skall informera både myndigheter och medborgare om de speciella rättigheter som barn har. Detta är dock inte den primära funktionen. I första hand är nämligen barnkonventionen och andra liknande texter normativa (eng. *prescriptive*). De innehåller regler och bestämmelser som samtliga medborgare måste rätta sig efter. Britt-Louise Gunnarsson delar upp denna funktion i två olika delar: dels den handlingsdirigerande som riktar sig till de vanliga medborgarna, dels den kontrollerande som främst rör domstolsjuristerna (1982: 120). Det viktiga i det här sammanhanget är att översättningen måste leda till exakt samma resultat som källtexten. I fallet med barnkonventionen och många andra texter av samma karaktär fungerar översättningen som ett original i den mån att det är den, och inte källtexten, som lagstiftare och domstolar konsulterar. Šarčević (1997: 72) diskuterar detta och betonar att:

The translator must produce a text that has the same normative intensity as the other parallel texts. For example ... it must be clear whether a sanction (e.g., fine or imprisonment) is intended to be mandatory or discretionary.

Översättningen blir alltså till sin funktion autentisk i det land där den är inskriven i lagen. När barnkonventionen ratificerades av Sverige var det översättningen, inte originalet, som införlivades i den svenska lagstiftningen.

I nära anknytning till den normativa funktionen finns också ett imperativt inslag, eftersom texten föreskriver att vissa handlingar kommer att leda till sanktioner om de inte efterlevs. Garre beskriver den normativa funktionen på följande sätt: ”Human rights conventions are documents of intent. They are guidelines for governments and NGOs and they set up international standards for human rights protection and promotion for individual citizens” (1999: 195). Om översättaren är medveten om textens funktion, som alltså många gånger kan vara fler än en, är det lättare att göra avvägningar och val under arbetets gång. Ur ett klarspråksperspektiv är det viktigt att översättaren är väl medveten om de ramar som han eller hon måste hålla sig inom. Har man dem klart för sig kan man förbättra och förenkla texten utan att riskera att textens funktion, och därmed resultatet av den, skiljer sig från originalets.

3. Analys av den svenska översättningen

3.1 Kulturell kontext

3.1.1 Genre

Konventionen om barnets rättigheter tillhör, som redan har konstaterats, genren juridisk text. Inom denna genre finns mängder av olika texttyper, men konventionen kan först och främst anses vara ett slags lagtext. För att göra en ytterligare avgränsning kan man säga att detta är en lagtext som faller inom kategorin internationell folkrätt, närmare bestämt området mänskliga rättigheter. Översättning av denna typ av text kräver stor kompetens hos översättaren som måste vara mycket kunnig i ämnet. Misstag kan visa sig vara ödesdigra när det gäller just juridisk text. Sträng trohet mot förlagan är alltså i princip ett måste, både i fråga om syntax och termanvändning.

3.1.2 Textsyfte

Syftet här är ytterst att skydda barnen i världen och att ge dem speciella rättigheter. Konventionen finns till för att länder skall kunna hållas ansvariga för hur barn behandlas. Alla medlemsländer som har undertecknat konventionen förbinder sig att följa den och kan utsättas för sanktioner om de inte gör det. I den meningen har texten också ett rättsligt syfte. Vidare är avsikten med konventionen att informera medborgarna om deras rättigheter och skyldigheter. Textens syfte är nära knuten till själva organisationens, sändarens, syfte. Den är ett medel i FN:s strävan att uppnå ett av sina ändamål, nämligen det som handlar om att alla människor har vissa grundläggande rättigheter som regeringar och andra makthavare är skyldiga inte bara att respektera, utan också att arbeta för att uppnå.

3.1.3 Diskurs

Eftersom barnkonventionen är en lagtext har den en juridisk diskurs, men i allra högsta grad också en politisk sådan. En ingående läsning av konventionen visar att det faktiskt är den politiska diskursen som dominerar. Texten uttrycker nämligen högst politiska tankar som exempelvis allas likhet inför lagen, allas rätt till liv, alla barns lika värde och så vidare.

Det typiskt juridiska språkbruket återfinns i texten, främst genom vissa fasta termer, uttryck och formuleringar. Det är dock långt ifrån lika utpräglat som i många andra texter av samma typ. Det är viktigt att texten når ut till så många som möjligt och det är förmodligen därför som man har valt att tona ned den juridiska koden så mycket som möjligt. Koden är alltså betydligt bredare än vad som normalt är fallet i liknande texter.

3.1.4 Verksamhet och deltagare

Källtexten kommer inte från någon specifik kultur utan avsikten är just att den skall vara universell, dvs. inte bunden till ett visst land eller en viss kultur. Det finns, som tidigare nämnts, sex olika språkversioner av barnkonventionen som alla räknas som original. Texten är givetvis knuten till Förenta nationerna som organisation, men den sociala verksamhet som den skall fungera i är mycket bred och spänner över alltifrån det politiska livet till skolans värld. Texten skall alltså fungera i många olika situationer och i flera syften. Målgruppen är dock densamma för både den svenska och den engelska texten.

Mottagarna av texten är inte bara de regeringar och makthavare runtom i världen som har beslutat att ratificera konventionen. Syftet med en lagtext av den här typen är främst att reglera de enskilda medborgarnas liv och därför kan även de anses tillhöra den primära målgruppen. Denna grupp består av alla människor som i något sammanhang kommer i kontakt med texten. Det kan vara

lärare, forskare, politiker, dagispersonal, psykologer och många andra. Även de som läser konventionen som privatpersoner, däribland barn, hör till denna brokiga skara av mottagare. Det är främst i detta sammanhang som klarspråksaspekten fyller sin viktigaste funktion, nämligen den att ”vanliga” medborgare utan specialkunskaper skall kunna läsa och förstå konventionen.

Textens sändare är rent officiellt organisationen Förenta nationerna. Här bakom gömmer sig dock en mängd olika grupper som alla har bidragit till att författa och förmedla texten. Det handlar om politiker, jurister, experter på diverse områden och även lingvister som har ansvarat för själva utformningen av texten. Det intressanta med just denna typ av lagtext är det faktum att maktfördelningen mellan sändare och mottagare är en annan än den som uppstår vid nationell lagstiftning. Här är det i första hand myndigheterna i medlemsländerna som svarar mot FN som organisation och inte de enskilda medborgarna som svarar mot sin regering. Individer kan nämligen inte åläggas sanktioner för att ha brutit mot barnkonventionen, utan det är endast hela länder som kan råka ut för detta. I denna situation är alltså maktfördelningen helt annorlunda i och med att medborgarna (i det här fallet barnen) snarare har ett övertag över sin regering. Konventionen ger dem rättigheter som myndigheterna är skyldiga att uppfylla och inte tvärtom. De styrande myndigheterna i respektive land svarar alltså både uppåt och nedåt, och därmed uppstår en balans som gör att relationerna mellan textens olika aktörer blir mer symmetriska än vad som normalt är fallet med lagtext.

3.1.5 Översättningsstrategi

Som tidigare har diskuterats är översättningen till sin karaktär mycket mer målspråksorienterad än källspråksorienterad, vilket är typiskt för alla liknande texter. Vid översättning av lagtexter måste översättaren oftast hålla sig till

originalets meningsbyggnad och får inte bryta punktregeln, eller *the one-sentence rule* som den kallas på engelska. Detta är en av de saker som försvårar klarspråksarbetet. När det gäller barnkonventionen har den svenska översättaren följt punktregeln genom i stort sett hela texten. Det finns dock något enstaka tillfälle där man har valt att frångå regeln. Detta behandlas närmare i följande avsnitt. Även när det gäller ordval och formuleringar ligger översättningen mycket nära originalet.

3.2 Språklig analys

3.2.1 Textuell nivå

Inledningsvis kan man konstatera att den översatta svenska texten följer originalet till punkt och pricka när det gäller den textuella nivån. Indelningen i delar, artiklar, stycken och till och med meningar är praktiskt taget alltid densamma i båda texterna. Detta har givetvis med textens karaktär att göra: det är en lagtext vars innehåll måste återfinnas på samma plats, dvs. under samma artikel, oavsett vilken språkversion det handlar om. Detta får dock konsekvenser för klarspråksaspekten. När man prioriterar det juridiska perspektivet framför det lingvistiska blir språket bitvis något komplicerat, som en följd av att de, i det här fallet, svenska språknormerna för exempelvis meningsbyggnad inte alltid efterlevs.

Juridisk text utmärks normalt av ganska få bindningar, vilket beror på att satserna är få och långa jämfört med andra texttyper (Laurén & Nordman 1998). Detta stämmer relativt väl överens med hur textbindningen ser ut i barnkonventionen. Den stora majoriteten av textens bindeord utgörs av konjunktioner som exempelvis det kopulativa *och* samt det disjunktiva *eller*. Dessa är de två absolut vanligaste konjunktionerna i texten. I lagtexter är det förstås oerhört viktigt att bruket av konjunktioner helt följer originalets. Om

översättningen skiljer sig från källtexten kan det få mycket allvarliga konsekvenser. När det gäller användningen av adverb som bindeord är den mycket begränsad i just den här texten och förekommer nästan inte alls. Det finns ett fåtal förekomster av ord som *vidare*, men dessa är som sagt mycket sällsynta och kan inte anses utgöra tillräckligt underlag för någon form av analys. Bristen på dem är däremot mycket talande för textens karaktär och ur klarspråkssynpunkt är denna brist givetvis negativ, eftersom bindeorden är mycket viktiga för hur en text uppfattas av läsaren.

3.2.2 Syntaktisk nivå

Syntaxen ligger i många avseenden nära det som brukar anses vara typiskt för juridisk text. Den genomsnittliga meningslängden för hela texten är 37,4 ord. Då skall man dock komma ihåg att konventionens första mening, som utgörs av den så kallade preambeln, sträcker sig över en och en halv sida. Detta är typiskt för den form som konventionen och andra avtal och överenskommelser normalt har. Meningslängden skiljer sig ganska mycket mellan textens olika delar. I del ett, som börjar efter preambeln och utgörs av själva sakartiklarna, är den genomsnittliga meningslängden 27,1. I del två och tre, som består av artiklar som rör genomförandet av konventionen, är siffrorna 22,7 respektive 18,7 ord per mening. Skillnaden är alltså mycket stor mellan i synnerhet den första och den sista delen. Det står klart att den längsta och mest komplicerade meningsbyggnaden faktiskt finns i den del av konventionen som rimligen borde vara mest lättläst, nämligen den där de olika rättigheterna står beskrivna.

Texten innehåller en stor andel bisatser och är följaktligen hypotaktisk till sin karaktär. Genomsnittet för konventionen ligger på 1,6 bisatser per mening. Den stora majoriteten av bisatserna är relativa och inleds med *som*. Detta stämmer väl överens med hur svensk lagtext generellt brukar se ut. Den näst

största gruppen av bisatser är *att*-satserna och det är däremot inte typiskt för lagtext. Utöver dessa två typer innehåller texten dessutom ett antal temporala och konditionala bisatser och slutligen ett fåtal komparativa, adversativa och konsekutiva. Att de konditionala bisatserna är så få är förvånande med tanke på att dessa vanligen är frekventa i lagtext.

Textens genomsnittliga fundamentlängd är 4,4, vilket inte är särskilt långt med tanke på att genomsnittet enligt Melin & Lange (2000: 169) är 3,2 för alla texttyper. Den relativt låga siffran beror på textens utformning med likartade formuleringar som inleder meningarna och som återkommer många gånger, exempelvis ”Konventionsstaterna skall...” eller ”Konventionsstaterna erkänner...”. Genomsnittet blir så pass lågt på grund av att fundament som består av ett enda ord är mycket vanligt. Det finns också ett par meningar i vilka fundamentet är mycket långt, upp emot 25 ord. Textens allra längsta fundament är hela 38 ord. Det är alltså dessa få tillfällen som gör att den slutliga siffran hamnar på 4,4. Konventionstexten är därmed högertung, vilket är ovanligt för den här typen av texter.

3.2.3 Lexikal nivå

Procentandelen långord (fler än sex bokstäver) i texten är stor: 37,1 procent av alla ord är långa. Som framgick ovan är även meningarna långa för texten som helhet. Dessa båda faktorer gör tillsammans att LIX-värdet för konventionen blir mycket högt och ligger på hela 74,5. LIX är ett sätt att undersöka en texts svårighetsgrad och tas fram genom att addera medeltalet ord per mening med procentandelen långord. Värdet för barnkonventionen kan jämföras med det för facklitteratur som normalt ligger på cirka 56. Om man bara går efter detta värde får texten alltså anses vara mycket svårläst, men det skall visa sig att så inte riktigt är fallet, åtminstone inte i alla avseenden.

Det finns ingen speciell ordklass som dominerar texten. Liksom ofta är fallet med juridisk text innehåller även denna text många substantiv, men det är ingenting som är påfallande eller som man som läsare reagerar på. Substantivens form är dock mer intressant. Det finns ganska få sammansatta substantiv, strax under 3 procent av hela textmassan. Då har jag dock inte räknat med ordet *konventionsstaterna* som förekommer i praktiskt taget varje mening. Andelen verbalsubstantiv är däremot högre, cirka 7 procent, vilket får anses vara ganska representativt för juridisk text. Rent generellt kan man konstatera att substantiven har en hög abstraktionsnivå och att det finns mycket få egennamn och initialord i texten.

När det gäller personliga pronomen och adjektiv brukar juridisk text innehålla få sådana. Konventionstexten följer dock inte det mönstret. Den har betydligt fler personliga pronomen än väntat, varav de flesta är possessiva. Även antalet adjektiv är större än i en typisk juridisk text. De flesta är icke-komparerade, beskrivande och står i attributiv ställning. Typiska exempel är ord som *behörig*, *grundläggande*, *internationell*, *lämplig*, *särskild* och *tillämplig*.

4. Klarspråksundersökningen

Det finns flera anledningar till att jag har valt att i första hand granska textens ordval. En är att internationella överenskommelser alltid har en viss utformning som översättaren är bunden till. Meningsbyggnaden är därför svår att förändra och helt anpassa till svenska förhållanden. I stället är det i valet av ord och uttryck som översättaren har möjlighet att skapa en lättförståelig och läsarvänlig text. Man kan alltså genom ganska enkla grepp förbättra och förenkla en text, utan att innehållet i källtexten förändras. För varje exempel som jag tar upp finns en hänvisning till sida och rad i källtexten, kt, eller den översatta texten, öt.

4.1 Ord och form

4.1.1 Ord från Svarta listan

Svarta listan publicerades för första gången 1988 av Statsrådsberedningen - den fanns med andra ord tillgänglig när barnkonventionen översattes till svenska - och är ett led i regeringens klarspråksarbete. Listan består av ord och uttryck som av olika anledningar inte bör användas i författningsspråket. I stället ges alternativa uttryck som anses tydligare och/eller enklare. Vid en granskning av barnkonventionen i detta avseende finner man att översättaren har lyckats undvika många av de ord som står på *Svarta listan* och i stället valt andra alternativ. I texten står det till exempel *konventionsstaterna skall* (öt 43:84) i stället för *det ankommer på konventionsstaterna att* (eng. *shall*), *sätt* (öt 43:93) i stället för *beskaffenhet* (eng. *manner*), *krävs* (öt 59:264) i stället för *erfordras* (eng. *required*). Det är dock så att den svenska texten även innehåller ett flertal exempel på översättningar som finns med på *Svarta listan*. Följande uttryck är tagna ur barnkonventionen (de synonymer som Statsrådsberedningen rekommenderar står inom parentes):

<i>submit reports</i> (kt 88:636)	<i>avge (lämna) rapporter</i> (öt 89:623)
<i>legal assistance</i> (kt 76:499)	<i>juridiskt biträde (hjälp)</i> (öt 77:492)
<i>obtain information</i> (kt 60:296)	<i>erhålla (få) information</i> (öt 61:293)
<i>receive emoluments</i> (kt 86:632)	<i>erhålla (få) ersättning</i> (öt 87:619)
<i>along with</i> (kt 90:674)	<i>jämte (tillsammans med/vid sidan av)</i> (öt 91:657)
<i>the rights and duties of his or her parents</i> (kt 42:78)	<i>de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar (som dess föräldrar har)</i> (öt 43:76)
<i>be imposed for offences</i> (kt 76:486)	<i>å dömas (dömas för/till brott)</i> (öt 77:480)
<i>benefit from child care services and facilities</i> (kt 54:235)	<i>åtnjuta (få/ha) den barnomsorg</i> (öt 55:231)
<i>enjoy a full and decent life</i> (kt 60:303)	<i>åtnjuta (ha) ett fullvärdigt och anständigt liv</i> (öt 61:299)

Det framgår tydligt att här har översättaren inte konsekvent prioriterat ett klart och enkelt ordval. De ord som anges som alternativ i *Svarta listan* är helt likvärdiga och dessutom bättre eftersom de gör texten mer läsbar. Varför översättaren ändå har valt bort dessa ter sig helt ogrundat. Eftersom just ordvalet är en så viktig del i arbetet med att förenkla och förbättra författningstexter finns det ingen anledning att inte välja de enklare alternativen, i synnerhet när det gäller just denna text som så många människor skall kunna tillgodogöra sig.

4.1.2 Verb

När det gäller verbanvändningen finns det mycket som man som översättare kan göra för att ur klarspråkssynpunkt åstadkomma en så bra text som möjligt. Ett exempel är att välja de kortare formerna av de verb som kan ha förstavelser. Denna företeelse fyller oftast inte någon funktion, men är dessvärre vanligt förekommande i just lagtexter. Min undersökning visar att det även i denna text förekommer en del verb med förstavelser.

<i>fosters</i> (kt 78:523)	<i>befrämjar</i> (öt 79:516)
<i>recognized as having infringed the penal law</i> (kt 78:527)	<i>befunnits skyldigt att ha begått brott</i> (öt 79:519)
<i>be denied the right</i> (kt 70:434)	<i>förvägras rätten</i> (öt 71:428)
<i>make suggestions</i> (kt 90:679)	<i>avge förslag</i> (öt 91:662)
<i>accompanied</i> (kt 60:288)	<i>åtföljt</i> (öt 61:283)
<i>transmit reports</i> (kt 90:671)	<i>överlämna rapporter</i> (öt 91:655)
<i>communicate the proposed amendments</i> (kt 92:704)	<i>översända ändringsförslaget</i> (öt 93:688)
<i>ensure</i> (kt 40:64)	<i>tillförsäkra</i> (öt 41:61)

Dessa verb är inte vanliga i texten, men de förekommer alltså och bidrar till att ge ett intryck av att texten är svårare än vad den faktiskt skulle behöva vara.

En annan typ av onödigt långa verbformer är ord som *giva* i stället för *ge* och *finnes* i stället för *finns*. *Myndigheternas skrivregler* (2001: 22-23) rekommenderar dock de långa formerna av vissa verb, exempelvis *sade*, *lade* och *skall*. I barnkonventionen har man följt dessa rekommendationer till fullo. *Receive information* (kt 50:174) översätts med *motta information* (öt 51:173) och inte *mottaga*, och *take measures* (kt 68:400) med *vidta åtgärder* (öt 69:396) och inte *vidtaga*. Detta är mycket bra och ger ett ledigt intryck. Det finns dock något enstaka tillfälle där översättaren har missat att skriva den kortare formen, till exempel vid översättningen av *recognized* (kt 82:561) med *befinnes* (öt 83:551). Trots detta måste man konstatera att den svenska översättningen i detta avseende är riktigt bra när det gäller att tillämpa ett modernt och enkelt språk.

Löst sammansatta verb bidrar också till ett ledigare språk. I de fall där verben kan delas utan att betydelsen förändras bör man göra det. I barnkonventionen finns exempel på båda varianterna, men det är ändå de löst sammansatta verben som dominerar, vilket är positivt. Som exempel på sådana kan nämnas följande formuleringar:

<i>agreed</i> (kt 40:57)	<i>kommit överens</i> (öt 41:55)
<i>separated</i> (kt 46:119)	<i>skiljs från</i> (öt 47:117)
<i>make known</i> (kt 46:128)	<i>lägga fram</i> (öt 47:125)
<i>be cared for</i> (kt 58:273)	<i>tas om hand</i> (öt 59:269)
<i>enabling</i> (kt 62:323)	<i>göra det möjligt</i> (öt 63:320)

Fasta sammansättningar som *enshrined* (kt 70:415) – *uppställts* (öt 71:411) och *invite* (kt 90:664) – *inbjuda* (öt 91:647) förekommer alltså också i texten, men på det stora hela har översättaren valt den form som är bäst ur klarspråkssynpunkt.

Ett viktigt kriterium när det gäller att skriva en text som är enkel och smidig är att i så stor utsträckning som möjligt använda aktiva former av verben. Den rekommendationen har man dock inte följt vid översättningen av barnkonventionen. När ett engelskt uttryck står i passivum har man valt att använda samma typ av konstruktion även på svenska. Detta behandlas utförligare i avsnittet om pronomen.

4.1.3 Substantiv

Något som är mycket positivt är att bruket av nakna substantiv är helt borta, både i den svenska översättningen och i den engelska förlagan. Nakna substantiv definieras enligt *Några riktlinjer för författningsspråket* (1994: 13) som oböjda substantiv i singularis utan artikel. Som exempel kan nämnas konstruktioner som ”Myndighet som utfärdar...” och ”Lämnar hyresgäst lägenhet...” (Myndigheternas skrivregler 2001: 25). De nakna substantiven har tidigare använts flitigt i just författningsspråket, men är nu, mycket tack vare klarspråksarbetet, på väg att försvinna allt mer och i barnkonventionen förekommer de alltså inte alls.

Det som kallas för substantivsjukan har tidigare varit ett utmärkande drag i bland annat lagtext. Företeelsen innebär att man använder formuleringar som

består av innehållstomma verb tillsammans med abstrakta substantiv, ofta verbalsubstantiv på *-ande*, *-ende* och *-(n)ing*. Vid en granskning av barnkonventionen i detta avseende står det klart att även detta tidigare typiska drag har tagits bort. Texten utmärks inte alls av några tecken på substantivsjuka. Förekomsten av enbart abstrakta substantiv av den typ som nämndes ovan är inte heller utmärkande. Givetvis förekommer ord som *erkännande* (öt 37:4), *förfarande* (öt 47:119), *ingående* (öt 49:160) och *inskränkning* (öt 49:153), men endast i sammanhang då det inte finns lämpligare alternativ att tillgå och de stör inte heller läsningen. Detta är ett stort framsteg för författandet och översättningen av juridiska texter och en mycket viktig utveckling i arbetet med att skapa texter som är läsarvänliga och funktionella.

En text som innehåller många substantiv, och i synnerhet många substantiveringar, blir ofta tung och svårläst. Därför finns det all anledning att som översättare försöka förenkla texten genom ordklassbyten. Det vanligaste och ofta bästa sättet att göra en svensk text mer tilltalande för läsaren är att ersätta substantiven med olika former av verb. Detta har man i viss utsträckning tillämpat i barnkonventionen. Nedan följer en tabell med ett antal exempel på byten från substantiv till verb som översättaren har gjort. Här anges enbart de valfria förändringar som har gjorts för att förenkla och förbättra texten, och alltså inte sådana som är nödvändiga på grund av att språkens struktur ser olika ut.

<i>for the implementation</i> (kt 42:88)	<i>för att genomföra</i> (öt 43:85)
<i>for the protection of national security</i> (kt 50:180)	<i>för att skydda den nationella säkerheten</i> (öt 51:179)
<i>in the exercise of his or her right</i> (kt 50:186)	<i>då det utövar sin rätt</i> (öt 51:186)
<i>the promotion of his or her ... health</i> (kt 52:208)	<i>att främja dess ... hälsa</i> (öt 53:206)
<i>child maltreatment</i> (kt 56:247)	<i>sätt att behandla barn illa</i> (öt 57:244)
<i>States Parties shall provide ... co-</i>	<i>skall konventionsstaterna ... samarbeta</i>

<i>operation</i> (kt 60:292)	(öt 61:288)
<i>the provision of necessary medical assistance to all children</i> (kt 64:335)	<i>alla barn tillhandahålls nödvändig sjukvård</i> (öt 65:331)
<i>full implementation/realization</i> (kt 62:332, 64:352)	<i>till fullo förverkliga</i> (öt 63:328, 65:348)
<i>the use of children</i> (kt 74:463)	<i>att barn utnyttjas</i> (öt 75:458)
<i>the child's reintegration</i> (kt 78:530)	<i>att barnet återanpassas</i> (öt 79:522)

Texten innehåller en mängd andra exempel på den här typen av ordklassbyten. De visar att översättaren har ansträngt sig för att frigöra sig från originalspråkets struktur och i stället försökt att komponera en text som den svenska läsaren upplever som ledig.

4.1.4 Adverb

Det finns en speciell grupp adverb som man enligt *Myndigheternas skrivregler* (2001: 30) bör undvika i författningsspråk, nämligen sådana som är sammansatta med *här-*, *där-* eller *var-*. I konventionstexten kan man ändå hitta en del exempel på denna typ av adverb:

<i>in this regard</i> (kt 62:325)	<i>härvid</i> (öt 63:322)
<i>thereof</i> (kt 96:741, 80:553)	<i>härav/därav</i> (öt 97:723, 81:544)
engelsk <i>ing-form</i> (kt 50:166 m.fl.)	<i>varvid</i> (öt 51:165 m.fl.)
<i>therein/ including</i> (kt 36:14, 64:337)	<i>däri</i> (öt 37:14, 65:333)
<i>thereto</i> (kt 96:742)	<i>därtill</i> (öt 97:723)

Man kan argumentera för att de engelska originalorden har en hög stilnivå och därför bör även de svenska motsvarigheterna ha det, men ur klarspråkssynpunkt är det viktigaste att skapa en fungerande svensk text och inte att vara strängt trogen källtexten. När det finns fullgoda alternativ som ger en ledigare text bör man följaktligen välja dessa och det borde man ha gjort även i barnkonventionen. I *Myndigheternas skrivregler* ges förslag på lämpligare

synonymer som hade fungerat utmärkt i denna text. *Härav* kan exempelvis ersättas med *av detta* och i stället för att skriva *därtill* kan man välja det synonyma, men betydligt mer vardagliga *dessutom*.

Ett annat adverb som man bör undvika i författningsspråk är *endast*. I stället bör man välja att skriva *bara*, vilket ger ett ledigare språk. I den svenska versionen av barnkonventionen översätts det engelska ordet *only* (kt 50:178 m.fl.) med *endast* (öt 51:176 m.fl.) vid alla tillfällen då det förekommer. Detta komplicerar inte texten avsevärt, men är ändå ännu ett exempel på att översättaren väljer det ”svårare” av två alternativ, utan att egentligen ha några belegg för sitt beslut. Det finns ingen anledning att inte välja det ord som rekommenderas i *Myndigheternas skrivregler*.

Detsamma gäller vid valet av negationer. Det normala alternativet är *inte* och det skall användas även i lagtexter. I detta avseende är den svenska översättningen mycket bra. Man har konsekvent översatt engelska *not* (kt 46:119 m.fl.) och liknande negationer med *inte* (öt 47:117 m.fl.). Varken *icke* eller *ej* används i den svenska texten och det är viktigt ur klarspråksynpunkt, eftersom båda dessa ord gör texten högtravande, ålderdomlig och tung.

4.1.5 Prepositioner

Valet av prepositioner påverkar många gånger en text mer än man kanske tror. Därför har översättaren här ett ypperligt tillfälle att förenkla den översatta texten. När det gäller just prepositioner står det nämligen i *Myndigheternas skrivregler* (2001: 31): ”Använd aldrig långa prepositioner eller prepositionsliknande uttryck ... när det finns en enkel preposition som fungerar på samma sätt.” Vid en granskning av prepositionsanvändningen i barnkonventionen framgår det att översättaren inte har varit helt konsekvent. Den korta och enkla engelska prepositionen *on* (kt 46:125, 90:675, 88:638,

60:291) har vid vissa tillfällen översatts med *angående* (öt 47:123), *beträffande* (öt 91:658), *i fråga om* (öt 89:624) och *rörande* (öt 61:286), trots att en enklare preposition skulle ha fungerat utmärkt. På grund av strukturskillnader mellan svenskan och engelskan måste man ofta lägga till en preposition på svenska som inte har någon motsvarighet i det engelska originalet. Exempel på det i konventionstexten är bland annat engelskans ing-form, men även andra typer av grammatiska konstruktioner som översättaren måste arbeta om för att svenskan skall bli idiomatisk. Då har man faktiskt ett ypperligt tillfälle att välja just korta, enkla prepositioner i stället för de längre uttrycken. En annan möjlighet som också är lämplig ur klarspråkssynpunkt är att hellre skriva om konstruktionen till någon typ av bisats: *när det gäller* eller *som rör* i stället för *i fråga om* eller *rörande*. Det har man också gjort emellanåt i den svenska översättningen, men långt ifrån alltid. Fortfarande finns en hel del exempel på att översättaren har valt ett längre prepositionsuttryck, trots att det finns andra fullgoda och enklare alternativ, och detta är inte försvarbart ur klarspråksperspektiv.

4.1.6 Pronomen

Det är tydligt att man även i originaltexten har försökt undvika att använda sig av frasen *he or she*. Många gånger används i stället en upprepning av huvudordet, oftast *the child* (kt 42:76 m.fl.), eller någon annan typ av omskrivning. Den svenska översättningen följer helt den engelska texten när det gäller att skriva könsneutralt. De få gånger *he or she* (kt 86:616) förekommer översätts det följaktligen med *han eller hon* (öt 87:604).

Däremot används det personliga genitivpronomenet *dess* (öt 43:76 m.fl.) frekvent i den svenska texten som översättning av det engelska *his or her* (kt 42:78 m.fl.). Det förekommer till exempel i konstruktioner som *dess föräldrar* (öt 41:63), *dess välfärd* (öt 43:75) och *dess hälsa* (öt 53:206) och syftar alltid på

barnet. I den engelska texten står det dock inte *its* utan alltid *his or her* (kt 40:66, 42:78, 52:209). Varför har man då i den svenska versionen valt att skriva *dess*? Ordet är formellt och känns mycket ålderdomligt. När det dessutom är återkommande genom hela texten bidrar det till att skapa en känsla av komplexitet. Det är svårt att förstå varför översättaren har gjort detta val. Förutom att ordet är formellt och ganska stramt är det också opersonligt, vilket klart strider mot ett av klarspråksarbetets grundläggande syften. Man kan tala om *dess* när det handlar om ting och möjligtvis även djur, men det känns inte naturligt att säga *dess* om människor. Barnkonventionens syfte är att ge barnen samma rättigheter som vuxna. Genom att då beskriva barnet som ett slags objekt motverkar man faktiskt hela textens underliggande budskap, nämligen att barn har ett egenvärde som kan jämföras med vuxna människors. Den enda tänkbara motiveringen för att använda ordet *dess* är att texten blir något kortare än om man skriver *hans eller hennes*. Det argumentet tycker jag ändå inte håller, eftersom det i den engelska texten faktiskt står *his or her*.

Ett sätt att göra en text lättare för läsaren att ta till sig är att undvika en upprepad användning av passiva verbformer och i stället välja formuleringar med det indefinita pronomenet *man*. Dessvärre är bruket av *man* obefintligt i den svenska översättningen av barnkonventionen. Översättaren har i stället konsekvent använt sig av passiva former av verbet. Detta har naturligtvis en del av sin förklaring i det faktum att detta är en lagtext. I en sådan är det av avgörande betydelse att det klart framgår vem som exempelvis har skyldighet att utföra en viss handling, vilket i en del fall kan verka oklart om det står *man* i texten.

Ännu ett av de små förenklande medel som man kan använda sig av vid författandet och översättningen av författningstexter är att välja subjunktionen *som* (öt 37:3 m.fl.) framför pronomenet *vilka* i relativbisatser. Detta har man

gjort i konventionen och det är ett typiskt exempel på att man har läsarens bästa för ögonen. En text som innehåller många upprepningar av *vilka* blir tung att läsa. Det finns naturligtvis tillfällen då användningen av *vilka* är ofrånkomlig av innehållsmässiga skäl, men i barnkonventionen har man faktiskt lyckats använda *som* genom hela texten, exempelvis vid översättningen av preambeln, där den engelska texten radar upp ing-former av olika verb: *considering* (kt 36:3), *recalling* (kt 36:17), *recognizing* (kt 36:23) och så vidare. Dessa översätts konsekvent med *som anser* (öt 37:2), *som erinrar om* (öt 37:17) och *som erkänner* (öt 37:24).

4.2 Meningsbyggnad och syntaktiska val

Vidare vill jag nämna något om den så kallade punktregeln och om ordföljden i texten. Dessa två områden faller snarare under kategorin syntax än under ordval, men eftersom de spelar en så avgörande roll i klarspråkshänseende vill jag kortfattat granska hur dessa behandlas i den svenska översättningen.

4.2.1 Punktregeln

Den så kallade punktregeln innebär att en mening i källtexten måste motsvaras av en mening även i måltexten. Punktregeln tillämpas bland annat i EU-lagstiftningen och gör många gånger en översatt text svårare än vad den annars hade behövt vara. Regeln har kritiserats, särskilt i klarspråkssammanhang, eftersom man menar att de översatta texterna inte motsvarar de svenska stilidealerna när det gäller meningsbyggnad. Man måste dock hålla i minnet att punktregeln fyller en viktig funktion och inte kan tas bort hur som helst.

I och med att barnkonventionen är en lagtext tillämpas punktregeln även här. Det är dock ingen lagtext i vanlig bemärkelse, dvs. den innehåller inga

hänvisningar till andra lagar och liknande. Texten är dessutom mycket abstrakt till sin karaktär, eftersom den skall kunna tillämpas i alla FN:s medlemsländer. Många gånger består en artikel endast av en mening och de gånger den innehåller flera meningar är dessa ofta indelade i underavdelningar. Därför ser jag egentligen inget absolut behov av att använda punktregeln i just denna text. Likväl har man valt att göra det. Endast två gånger bryter man mot regeln och då enbart för att byta ut ett semikolon mot en punkt. Det sker dels i artikel 13 (kt 50:173, öt 51:172), dels i artikel 43.6 (kt 86:602, öt 87:600). Dessa två tillfällen är med andra ord inga egentliga brott mot punktregeln, med tanke på att semikolon och punkt till sin funktion ligger mycket nära varandra och att semikolon som regel används mycket sällan i svenska texter.

Den allmänna uppfattningen, exempelvis inom Svenska Språknämnden, är att punktregeln bör luckras upp betydligt, just för att öka kvaliteten hos de svenska översatta texterna. Barnkonventionen författades så sent som 1989 och ändå följer den punktregeln, trots att det med tanke på textens syfte och karaktär kanske inte är nödvändigt eller ens lämpligt. I detta avseende kan man därför konstatera att översättningen av barnkonventionen inte har gjorts på ett sätt som motsvarar klarspråkskriterierna, i och med att punktregeln medför att meningarna ofta blir långa och texten då blir svårläst.

4.2.2 Ordföljd

Alla som någon gång har läst en text där ordföljden känns osvensk eller onödigt stel vet att just detta gör texten mycket svårläst. När det gäller översättningar är ordföljden kanske ännu viktigare och översättaren måste verkligen bemöda sig om att inte smittas av originalet. Så fort ordföljden inte är helt korrekt påminns läsaren om att texten är en översättning. Det är mycket störande och textens innehåll och budskap försvinner bakom den yttre formen, vilket faktiskt är ett

klart tecken på en dålig översättning. Av dessa anledningar är ordföljden en bra måttstock för att undersöka om texten uppfyller klarspråkskriterierna. Det är givetvis tänkbart att även originalets ordföljd är något tveksam, men så länge innehållet inte förändras bör översättningen ha en så enkel och tydlig ordföljd som möjligt.

Ett exempel på komplicerad ordföljd är då man infogar långa bestämmingar före sitt huvudord i stället för efter. När det gäller just detta är det lätt att smittas av engelskan och även på svenska använda en participform i stället för att skriva om till en sats. I den svenska översättningen av barnkonventionen har man stundtals inte varit uppmärksam på detta, vilket har lett till att ordföljden i vissa meningar är stel och svårläst. Många gånger har detta skett trots att bestämmingen kommer efter huvudordet i originaltexten. Jag skall nedan ge ett par exempel, där huvudordet är understruket.

<i>the <u>standards</u> established by competent authorities</i> (kt 42:83)	<i>av behöriga myndigheter fastställda <u>normer</u></i> (öt 43:8)
<i>the other <u>rights</u> recognized in the present Convention</i> (kt 48:156)	<i>övriga i denna konvention erkända <u>rättigheter</u></i> (öt 49:156)
<i>the <u>principles</u> set forth in paragraph 1 of the present article</i> (kt 70:427)	<i>de i punkt 1 i denna artikel uppställda <u>principerna</u></i> (öt 71:421)
<i>the members of the <u>Committee</u> established under the present Convention</i> (kt 86:629)	<i>medlemmarna av den enligt denna konvention upprättade <u>kommittén</u></i> (öt 87:618)
<i>a majority of <u>States Parties</u> present and voting at the conference</i> (kt 92:710)	<i>en majoritet av de vid konferensen närvarande och röstande <u>konventionsstaterna</u></i> (öt 95:693)

I samtliga fall hade det ur klarspråkssynpunkt varit en bättre lösning att skriva om fraserna till satser, till exempel med hjälp av *som*: *normer som har fastställts av behöriga myndigheter* och så vidare.

5. Avslutning

Syftet med uppsatsen har varit att granska den svenska översättningen av *The UN Convention on the Rights of the Child*. Granskningen har gjorts ur ett klarspråksperspektiv och översättningen har jämförts med den engelska originalversionen.

Det finns en tydlig konflikt mellan en strävan efter att skriva en så enkel och lättförståelig text som möjligt och att samtidigt inte avvika för mycket från originalet. Den stränga troheten mot källtexten är något som alltid har varit utmärkande för juridisk text. Detta är, som tidigare nämnts, på väg att förändras, men mycket av det gamla synsättet lever fortfarande kvar, vilket analysen av den svenska texten visar. Vissa av de drag som är typiska för just lagtexter återfinns i texten, men i en del avseenden skiljer den också sig från det som anses vara typiskt för genren.

Man kan konstatera att översättaren har gjort en god insats på många områden när det gäller att skriva enkelt och begripligt, dock inte på alla och inte heller på ett konsekvent sätt genom hela texten. Det är helhetsintrycket som ger läsaren en uppfattning om textens svårighet och därför räcker det inte att exempelvis bemöda sig om att substantiven är så enkla som möjligt. Klarspråket måste tillämpas i alla delar av texten och så är inte fallet med barnkonventionen. Man har exempelvis gjort ett bra arbete när det gäller verben: korta former, lösa sammansättningar och så vidare, samtidigt som många av orden på *Svarta listan* fortfarande återfinns i texten, vilket inte är försvarbart ur klarspråkssynpunkt. Det finns alltså mycket kvar att förbättra i den svenska översättningen av barnkonventionen.

Avslutningsvis bör det tilläggas att genren som sådan sätter många hinder i vägen för klarspråksarbetet. Juridiska texter är av hävd skrivna på ett visst sätt och översättaren måste bejaka och följa originalets meningsbyggnad och andra särdrag. Som översättare av traktattexter i dag slits man ständigt mellan den juridiska traditionen å ena sidan och den moderna klarspråksambitionen å andra sidan. Denna konflikt är tydlig i texten och är med största sannolikhet anledningen till att klarspråket inte tillämpas på ett konsekvent sätt.

Summary in English (saknas här)

Bibliografi

Källtext

FN:s konvention om barnets rättigheter. 1990. I: *Sveriges internationella överenskommelser* 1990: 20. Stockholm: Utrikesdepartementet.

UN Convention on the Rights of the Child. 1990. I: *Sveriges internationella överenskommelser* 1990: 20. Stockholm: Utrikesdepartementet.

Referenser

Anvisningar för översättningsarbetet, engelsk version. 1995. Stockholm: Delegationen för översättning av EG:s regelverk.

Ehrenberg-Sundin, Barbro. 1992. Hur lagspråket påverkar myndighetens texter. Behovet att bryta juridiska textmönster. I: *Fagspråk i Norden: rapport fra en konferanse i Lund 4.- 6. desember 1992* 1993. Oslo: Nordisk språksekretariat.

Garre, Marianne. 1999. *Human Rights in Translation. Legal Concepts in Different Languages*. Copenhagen: Copenhagen Business School Press.

Gunnarsson, Britt-Louise. 1982. *Lagtexters begriplighet. En språkfunktionell studie av medbestämmandelagen*. Stockholm : LiberFörlag.

Klarspraksgruppen – för ett klart och enkelt myndighetsspråk.

Klarspraksgruppen. Hämtat 29 april 2004.

<http://justitie.regeringen.se/klarsprak/klarspraksgruppen/index.htm>

Laurén, Christer & Nordman, Marianne. 1998. *Från kunskapens frukt till Babels torn*. Hämtat 15 april 2004.

<http://www.tritonia.fi/vanha/ov/frukt/frukt.html>

Melin, Lars & Lange, Sven. 2000. *Att analysera text: stilanalys med exempel*. 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur.

Myndigheternas skrivregler. 2001. 4:e rev. uppl. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Nationalencyklopedin. 3 mars, 2004. <http://www.ne.se>

Nida, Eugene A. 1964. *Toward a Science of Translation*. Leiden: E. J. Brill.

Nordbäck Linder, Harriet. 1990. Traktatöversättningar, särskilt i EG-sammanhang. I: *Språkvård* 1990: 2. Stockholm: Svenska språknämnden.

Några riktlinjer för författningsspråket. 1994. Stockholm: Statsrådsberedningen.

Šarčević, Susan. 1997. *New Approach to Legal Translation*. The Hague: Kluwer.

Svarta listan 1993: ord och fraser som kan ersättas i författningsspråk. 1993. Stockholm : Statsrådsberedningen.

Övrig använd litteratur

Bhatia, Vijay K. 1993. *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings*. London: Longman.

Hellspong, Lennart & Ledin, Per. 1997. *Vägar genom texten: Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Nordman, Marianne. 1984. Om juridisk svenska. I: *Svensk juristtidning* 1984: 10. Uppsala: Iustus.

Pettersson, Christer L. m.fl. 1990. *Barnens lag – en skrift om FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Rädda Barnen.

Rättshandbok: (RättsH). 2, Immunitet och privilegier, offentlighet och sekretess, förvaltningslagen, internationella överenskommelser, protokollära frågor, sjöfartsärenden m.m. 1996. Stockholm: Utrikesdepartementet.

Språket i lagar och andra författningar. 1975. Stockholm: Statsrådsberedningen.

Tabory, Mala. 1980. *Multilingualism in International Law and Institutions*. Alphen aan de Rijn: Sijthoff & Noordhoff.